

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA DİPLOMASİ : KAMU DİPLOMASİSİ

Yrd. Doç. Dr. Mert Gökırmak

Uluslararası ilişkilerde devletlerarası ilişkilerin esas olduğu dönem hızla sona ermekte ve kamuoylarının algısı önem kazanmaktadır. İletişim ve bilgi devrimlerinin dünyayı yeniden yapılandığı bu dönemde kamuoyları ve gündemi etkileme becerisi son derece önemlidir. Ancak bu yeni ortamı veri olarak alan ve bizim fazla önemsemediğimiz “*Public Diplomacy*” kavramının dilimizde henüz tam bir karşılığı bile oluşturulabilmiş değildir. Kimilerine göre bu yeni diplomasi tarzı, sivil diplomasi veya gönüllü diplomasi olarak adlandırılırken, daha geniş bir çevre bu diplomasiye “Kamu Diplomasisi” adını vermektedir. Devletten devlete değil, devletten kamuoylarına; sivil toplumdaki devletlere; sivil toplumdaki kamuoylarına yönelik olarak yapılan, kapalı kapılar ardında değil, açık ve toplumun her kesiminin katıldığı bir diplomasi bu (Sanberk ve Altınay, 2008).

Uluslararası ilişkilerin içinde gerçekleştiği ortam ve atmosfer hızla değişirken, bazı düşünürler 19. yüzyılın parlamentolar, 20. yüzyılın kitleler, 21. yüzyılın ise kamuoyları yüz yılı olduğunu iddia etmektedir. İki devlet başkanı görüşmeden evvel oluşan kamuoyu algısının zaten toplantı gündeminin ve liderlerin hareket alanının yüzde 90’ını belirlemekte olduğu, eğitim düzeyi yükselen kitlelerin medya vasıtasıyla dış ilişkileri daha iyi takip ettiği ve küresel kamuoyunun büyük bir güç haline geldiği görülmektedir. Kamuoyu gücünün bu denli arttığı bir dünyada bir ülke kendi algısını ve itibarını yönetemezse, itibarı kendi doğal ritmiyle ilerlememekte, başkaları tarafından yönetilir hale gelmektedir. Bu ise kendi kaderi üzerinde egemen olmak zorunda olan bir ülke için kabul edilebilir bir risk değildir (Sanberk ve Altınay, 2008).

Kamu Diplomasisi

Aslında ideolojik kutuplaşmaların sona erdiği düşünülen Soğuk Savaş sonrası dönemde, tüm dünyadaki iyimser hava, kamu diplomasisine ihtiyaç duyulacak şartların ortadan kalktığı ve ülkelerin belli bir dünya görüşünde bulunduğu şeklindeydi. Artık ülkelerin imaj çalışmaları yapmalarına ya da kamuoyu oluşturma faaliyetlerine girişmelerine gerek yoktu. “Tarihin Sonu”nun¹ geldiği iddia edilmekte, küreselleşmenin yarattığı yeni dünyanın

¹ Francis Fukuyama’nın Hegel’in tarih anlayışına dayandığı düşüncelerini içeren ve Soğuk Savaş sonrası bir dünyada liberal kurumların ve düşünce yapısının, hâkim unsurlar olarak kalacağı, kapitalizmin alternatifsiz-

giderek “düzleştiği” ve dünya nüfusunun küresel düzeyde işbirliklerine gittiği öne sürülmekteydi². Ancak 11 Eylül saldırıları ile bu değerlendirmeler büyük oranda değişti ve dünya, kamu diplomasisine eskisinden daha fazla ihtiyaç duyulan bir döneme girdi (Varadarajan, 2005). Tarih “sihirli anlar” ile şekillenmez belki, ama kırılma noktalarını gösteren “simgesel anlar” vardır (Attali, 1999). 11 Eylül de böyle bir nitelik kazandı. Esasında, bölücü, yıkıcı faaliyetler kadar uyuşturucu trafiği, yasadışı göç ve insan kaçakçılığı ile uluslararası terörizm, yoksulluk ve kitle tahrip silahlarının yayılması Soğuk Savaş sonrasında çözümlenememiş problemler olarak yerinde duruyordu. 11 Eylül sadece bunların daha görünür hale gelmesine sebep oldu. Ancak artık Soğuk Savaşta olduğu gibi karşı karşıya kalınan düzenli bir ordu, bir tehdit de yoktu, askeri güç kullanmak ya da kullanma tehdidi ile caydırıcılık çok anlamlı değildi. Tehditlerin belirsizleştiği, düşmanların bulanıklaştığı ve çatışmaların asimetrik bir nitelik kazandığı bu yeni dünyada, rakip adeta “hayalet” niteliği kazanmıştı (Coll, 2005). Dolayısıyla devlet, kendi halkı ve kendi dışındaki ülkelerin kamuoylarını kazanmak için yeni yollar bulmak durumundaydı. Özellikle otoriter yönetimlerin giderek daha fazla sorgulandığı 21.yy.da hem halkı kazanmak, hem tehditleri yok etmek, hem de çoğu kez bu tehditlerin üstü örtülü destekçisi olan “müttefik” rejimleri idare etmek için “algılama yönetimi” konusunda uygulanabilir bir strateji belirlenmeliydi. Kalpleri ve zihinleri demokrasi içinde kazanmaya yönelik bu faaliyetler, ancak yaratıcı fikirlerle yürütülebilecekti. Bu nedenle, kamu diplomasisinin kurumsal yapılarla entegre bir organizasyona ve sürekliliği sağlanmış girişimlere ihtiyacı vardı (Tiedeman, 2005).

Bugün geleneksel diplomasi artık bu ihtiyaçlara tam olarak cevap vermemektedir. “Eski Diplomasi” olarak anılan geleneksel diplomasi Rönesans döneminden başlayarak 1. Dünya Savaşı’na kadar ülkelerarası ilişkileri belirlerken, Antik Yunan medeniyetinden itibaren süregelen bir tanımı ve işleyişi temel almıştı. Diplomasi kelimesi Yunanca “diploma”dan gelmekteydi, diploma ise katlanmış ya da kıvrılmış kâğıt anlamında kullanılmaktaydı. Devletlerarası ilişkilerde içinde yazılanları gizleyerek elden ele aktarılan bu kâğıt parçaları, içeriği herkesten saklı ve yalnızca gönderen ve alan kişinin bildiği gizlilikte

kaçınılmaz - nihai bir sistem olduğu ve dolayısıyla ideolojik anlamda insanoğlunun varabileceği son noktaya vardığı tezleri etrafında yoğunlaşan teoridir. Fukuyama, liberalizmin karşısında olan faşizm ve komünizmin tarih içinde yok olduğunu iddia ederek, liberalizmin bir ideolojik karşılaşma yaşamayacağını varsaymıştır (Fukuyama, 2006).

² “Dünya Düzdür: Yirmi Birinci Yüzyılın Kısa Tarihi”, Thomas L. Friedman’ın 21. yüzyıl’ın başlarını vurgulayarak küreselleşmedeki değişimi inceleyen kitabıdır. Friedman’a göre uluslararası şirketler küresel etkileşimi arttırmış, toplumlararası farklılıklara ve çatışmalara son verilmesinde büyük rol oynamıştır. Ancak, bugün Friedman’ın savlarının aksine topraklarını “serbest piyasa” ve uluslararası şirketlere açmış ülkelerde hâlâ savaşlar sürmekte ve dünya halâ “yuvarlak” görünmektedir (Friedman, 2005).

dokümanlara dönüşmüştü. Böylelikle, geleneksel diplomasi yalnızca yüksek seviyedeki hükümet görevlilerinin ya da bakanların yürüttüğü, kapalı kapılar ardında kararların alındığı ve sadece sonuçların halka açıklandığı bir şekle bürünmüştü. Ancak 20. yüzyılın iletişim devrimi muazzam bir değişim yarattı. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra “Yeni Diplomasi” devlet görevlilerin tuttuğu resmi notların ötesine geçerek, gazetelerin, radyoların ve televizyonların hâkim olduğu yeni bir karar alma süreci oluşturdu. Başka bir deyişle iletişim devrimi diplomasinin paradigmasını değiştirdi (Tiedeman, 2005).

Modern teknolojinin yarattığı koşullarda artık devletten devlete bir takım kâğıtların iletilmeye çalışılması ya da sırların ustalıkla bir şekilde korunabilmesi mümkün olmamaktaydı. Geleneksel yöntemler işe yaramıyordu. Ayrıca diplomasinin geleneksel aktörleri olan devlet bürokrasisinin de yetersiz kaldığı durumlar yaşanıyordu. Devlet dışı bir takım organizasyonlar, özellikle sivil toplum örgütleri (NGO), çok uluslu şirketler ve uluslar arası örgütler diplomatik ilişkilerde giderek daha fazla rol oynamaya başlamıştı. Bu süreçte kararlar artık devlet adamları ve politikacıların tek başlarına verdikleri kararlar olmaktan çıktı ve geniş kitlelerin etkide buldukları bir boyut kazandı. Üstelik artık alınan kararların etkisi yalnızca alındığı bölge ile sınırlı kalmamaktaydı ve dünyada artan karşılıklı bağımlılığın etkisi ile geniş coğrafyalara uzanmaktaydı (Tiedeman, 2005). Metaforik bir tanımlamayla “Meksika Körfezi’nde kanatlarını çırpan kelebek, Japon Denizi’nde fırtınalar yaratmaktaydı”.

20. yüzyıl ile birlikte değişen diplomatik alışkanlıklar ve diplomaside karar alma süreçleri, 21. yüzyılda bir kez daha sorgulanmaya başlanacaktır. Gerçek zamanlı televizyon haberciliği veya “iliştirilmiş” gazetecilik, yeni döneme uyum göstermeye çalışan “tele-diplomasi”yi şekillendirmeye çalışsa da, artık tüm dünya kamuoyları gelişen teknolojiye paralel bir biçimde daha farklı iletişim ve haber kaynaklarına yönelmişlerdir. İnternet ve cep telefonlarının hâkim olduğu bu yeni dünyada, kamu diplomasisi araçları da değişmektedir. Daha bireyselleşmiş, şeffaf ve etkileşime açık yöntemler ortaya çıkmıştır. Bugün kamu diplomasisi faaliyetlerinde geleneksel medya araçlarının yanında, internet üzerinden yayınlanan “*blog*”lar, “*podcast*”ler ve “*facebook*”-“*twitter*” gibi sosyal iletişim siteleri ya da gönderilen cep telefonu mesajları, hatta bilgisayar oyunları³ oldukça etkili olabilmektedir.

³ Amerika Birleşik Devletleri Silahlı Kuvvetleri’nde, Ordu Oyun Projeleri Bölümü Başkan Yardımcısı Binbaşı Chris Chambers, “*America’s Army*” adlı çok tutulmuş ordu yapımı oyun hakkında *Mac Observer*’a yaptığı açıklamada, “Orduya ulaşma fırsatı bulamayan Amerikalılara biz bu oyunla ulaştık. Video oyunlarını bu bağlantıyı kurmak amacıyla kullandık.”demektedir. Ancak ilginç olan, internet sayesinde “*America’s Army*”e katılanların büyük bölümünün Amerikalı olmamasıdır. Bu sayede elde edilen şey, aslında tüm dünyanın

Mesajları gönderen karar alıcıların bu mesajların yerine ulaşip, ulaşmadığını kontrol etme imkânına sahip olmaları ve hedef kitleleri belirleme konusunda ulaşılan isabet, mesajların etki gücünü arttırmakta, bu sayede planlı bir “algılama yönetimi” uygulanabilmektedir.

21. yüzyılı önceki dönemlerden farklı kılan nokta yalnızca gelişen teknolojinin yarattığı yeni iletişim araçları değil, tüm dünyada değişen siyasetin kazandığı yeni niteliklerdir. Bugün dünyadaki ülkelerin yarısı demokrasiyle yönetilmektedir⁴ (Nye, 2005: 105). Otoriter devletlerin yerini alan demokrasilerde, kamuoyunu etkilemek, daha da önemli bir hale gelmiştir. Bilgi güç demektir ve artık dünya nüfusunun büyük bir kısmı bu güce ulaşabilmektedir. Bilginin işlenmesinin ve dağıtımının kolaylaşması ve ucuzlaması, “bolluk paradoksu” olarak adlandırılan bir bilgi patlamasına yol açmıştır. Bilginin bolluğu ilginin azalmasına neden olmuştur. İnsanlar karşılına çıkan bilginin büyüklüğü altında ezilip, neye odaklanacaklarını ayırt etmekte zorlanınca, bilgiden ziyade ilgi nadir bulunan bir kaynak haline gelmiştir (Nye, 2005: 106). Bu kargaşada değerli bilgileri ayırt edebilen ve ilgiyi istedikleri gibi yönlendirebilenler güç kazanacakları için, kamu diplomasisinin idaresi ve siyasete etkisi giderek artmıştır. Kimi zaman “*Spin Doctors*” olarak da adlandırılan “algılama yöneticileri” dikkatimizi nereye odaklayacağımızı belirlemeye başlamışlardır⁵.

Bunun yanı sıra 21. yüzyılın başında tüm dünyada ulaşılan eğitim seviyesi, eskiye kıyasla insanların propaganda konusunda daha tedbirli ve duyarlı hale gelmelerine neden

Amerikan ordusunun ne kadar harika olduğunu görmesi ve Amerika'nın savaşlarını anlamasıdır. Ayrıca oyunda, haber bülteni görünümü altında, cepheden özel görüntüler sunulmakta ve medyada Afganistan savaşı görüntülerinin çok yer bulamadığı bir dönemde, savaş konusunda bilgi açlığı çeken zihinler yeniden şekillendirilmektedir. Propaganda olarak adlandırılabilir kadar doğrudan bir mesajı bulunmayan “*America's Army*” bu anlamda herkesin hayalini kurabileceği türden başarılı bir pazarlama kampanyası olmuştur. (Halter, 2009: 11-16).

⁴ Bu konudaki diğer değerlendirmeler için bkz. (Zekeriya, 1997) ve (Zekeriya, 2003).

⁵ Planlı “algılama yönetimi” konusundaki en etkili çalışmalardan biri İsrail Dışişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bu çalışmada İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın tecrübeli diplomatları tarafından yönlendirilen özel bir internet birimi oluşturulmuştur. İnternette yer alan İsrail aleyhtarı her makale ya da yoruma karşı haber ve değerlendirme yazan bu grup, 24 saat internette “sıradan vatandaşlar” olarak gezmekte ve haber makalelerine yorum yazmakta, twitter ve facebook gibi sosyal paylaşım sitelerinde özel sayfalar oluşturmakta, İsrail hakkındaki negatif algıları değiştirmeye çalışmaktadır. Maaşlı olarak tutulan, dil bilen genç aktivistlerden oluşan bu birim sanal ortamda yoğun bir manipülasyon ve algılama yönetimi faaliyeti göstermektedir. Bilgisayarlar için hazırlanmış özel programlarla (megaphone progr. vb.) İsrail aleyhtarı sitelerden ve girişimlerden haberdar olan daha amatör topluluklarla da irtibat halindeki bu çalışma grubu, “Dünya Yahudi Öğrenciler Birliği” (WUJS) gibi etkili organizasyonları harekete geçirebilmektedir. Böylece sanal dünyada düzenlenen herhangi bir anket çalışmasına bir anda yüzlerce internet mesajının gönderilmesi sağlanabilmektedir. Bilindiği kadarıyla uzun süredir internette faaliyet gösteren bu grubun resmi olarak gün yüzüne çıkması, 2009 yılında İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın bütçe görüşmeleri ile mümkün olmuştur. Başlangıç olarak 150.000 \$ ayrıldığı beyan edilen bu çalışmalara, önümüzdeki dönemlerde daha fazla kaynak aktarılacağı ifade edilmiştir. İsrail Dışişleri Bakanlığı'nın “Hasbara” birimi olarak görev yapan bu gruplar aynı zamanda İsrail kaynaklı özel şirketlerin imaj çalışmaları için de kullanılmaktadır (Cook, 2009), (Farago, 2006), (Kishinevski, 2009).

olmuştur. Gerek ulusal düzeyde siyaset yapılırken, gerekse uluslararası ilişkilerde itibar ve güvenilirlik geçmişte olduğundan çok daha fazla önem kazanmıştır. Siyaset adeta rekabete dayanan bir güvenilirlik yarışması halini almıştır. Geleneksel güç politikalarının dünyası, genellikle kimin silahlı kuvvetlerinin ve ekonomisinin kazandığı üzerinedir, oysa 21. yüzyılın bilgi çağı siyasetinde önemli olan “eninde sonunda kimin hikâyesinin kazandığıdır” (Nye, 2005: 106).

Dünya siyasetinde itibar her zaman önemli olmuştur, fakat “bolluk paradoksu” yüzünden güvenilirliğin rolü, bugün daha önemli bir güç kaynağı haline gelmiştir. Kamu diplomasisi de, propagandaya nazaran daha fayda sağlayan bir yöntem olarak öne çıkmıştır. Bilgi çağının yeni koşulları altında “yumuşak satış, zorla satıştan daha etkili hale gelmiştir”.⁶ Ancak kamu diplomasisini, basit propagandadan ayıran şartların iyi görülmesi gerekir. Kamu diplomasisi sadece halkla ilişkilerden ibaret değildir. Bu bağlamda kamu diplomasisinin üç boyutu vardır (Nye, 2005: 108-109) :

1- Günlük İletişim ve Bilgilendirme: Belirlenen hedefe yönelik boşluk bırakılmaması için sürekli haber akışını sağlamak, özellikle dış basına kullanabileceği doğru malzemeyi vermek gerekir. Bu nedenle iç basına verilen beyanatlarda dikkatli olmak, söylenen sözlerin dışarıda nasıl algılanabileceğini hesaplamak, ilginin dağılmaması için konuyu sürekli işlemek ve bu doğrultuda haberlerin tutarlı ve bütünsel akışını sağlamak hayati derecede önemlidir.

2- Stratejik Planlama ve Ülkenin “Markalaşması”: Sahip olunan vizyon çerçevesinde olay ve semboller kullanılarak, ülkenin algılanmasında olumlu bir izlenim yaratmak için planlı bir sürece ihtiyaç vardır. Dikkatle oluşturulan ve uzun bir zamanı kapsayacak bu planlı süreçte hem ortaya çıkabilecek sorunların, hem de ülkenin itibarına zarar verecek karşı saldırıların önüne geçilmesi için gerekli tedbirler alınır. Akademik konuşmacılar ve sivil toplum örgütleri vasıtasıyla verilen mesajlar güçlendirilir. Yaratılan istikrarlı ve güvenilir ülke imajı kullanılarak, ülke hakkında olumlu ve kalıcı bir anlayış oluşturulur.

3- Uzun Vadeli İlişkilerin Kurulması ve Kurumsallaşması: Burslar, Değişim Programları, Staj Olanakları, Seminerler, Konferanslar ve Medya Kanallarının kullanılması suretiyle yıllar içerisinde “önemli kişilerle”, uzun süreli ve olumlu ilişkiler kurulması kamu

⁶ “Kamu Diplomasisi” ve “Propaganda” arasındaki farklılıklar için bkz. (Nye, 2005) ve (Brown, 2008).

diplomasisinin en önemli boyutudur. Propagandanın oldukça basit ve kaba stiline nazaran, daha etkin ve rafine bir algılama yönetimi kuran böylesi bir iletişim, çok daha verimli olmaktadır. Kişisel ilişkilerin yarattığı samimiyet ve kültürel anlamda anlaşılır ve kabul edilir hale gelmek, ülkenin meselelerini anlatmada ileride büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Örneğin; 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda yaklaşık 700.000 kişi, Amerika'nın kültürel ve akademik değişim programlarına katılmış ve bu değişimler Enver Sedat, Helmut Schmidt ve Margaret Thatcher gibi dünya liderlerine "eğitim" vermeye yardımcı olmuştur.

Eğer kamu diplomasisi ile yapılması hedeflenen, istediğiniz sonuçların aynısını başkalarının da istemesini sağlamak ise, mesajlarınızın nasıl duyulduğunu anlamanız ve buna uygun olarak bazı düzenlemeler yapmanız gerekmektedir. Dolayısıyla etkili bir kamu diplomasisi konuşmak kadar dinlemeyi de gerektiren iki yönlü bir yöntemdir. İşte bu yüzden değişim programları, sadece radyo ve televizyon yayını yapmaktan daha etkili bir yaklaşım olarak benimsenmiştir (Nye, 2005: 111).

Ancak kelimelerin etkili olabilmesi ve hedeflenen ortak değerlerin geliştirilebilmesi için, söylemin eylemlerle desteklenmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, eğer yürütülen dış politika kamu diplomasisinin söylemleri ve sembolleri ile çelişiyor, uygulanan politikalar belli bir planlamaya dayanmıyorsa kamu diplomasisi yarardan çok zarar getirmektedir. Özellikle yaratılan olumlu beklentilerin ve işbirliği vaatlerinin karşılanmadığı durumlarda hayal kırıklıkları daha büyük olmakta ve radikal hareketler güç kazanmaktadır. Bu nedenle, kamu diplomasisi sürecine şu üç nitelik muhakkak dâhil edilmelidir (Kugelman, 2005) :

1- Kapsayıcı olmak: Kamu diplomasisi yürütülürken toplumun yalnızca belli bir kesimi düşünülerek mesajların hazırlanması sonuç getirmemektedir. Toplumun içindeki elit bir zümrenin ya da bir azınlık grubunun "kazanılması", kitlelerin de kazanıldığı ve işbirliği yapacakları anlamına gelmemektedir.

2- Samimi ve dürüst olmak: Özellikle bireysel ilişkilerde gösterilecek içtenlik ve davranışlardaki iyi niyet, güven duygusunu güçlendirmekte ve uzun dönemli işbirliği için gerekli meşruiyet zeminini sağlamaktadır. Samimiyetin gerçek anlamda hissedilmesi kuşkusuz kamu diplomasisinin etkinliği için önemlidir, ancak bu hiçbir zaman abartılı bir nezaket veya dalkavukluk şeklinde düşünülmemelidir. Böylesi tavırlar, yürütülen politikanın samimiyetine delil olmamakta, aksine gölge düşürmektedir.

3- Hedeflenen ülke/ülkelerin milli “kimliğine” ve değerlerine saygı göstermek: Kamu diplomasisi sürecinde unutulmaması gerek en önemli nokta toplumların kendilerini ortak değerler ve milli bir kimlik üzerinden inşa ettiği. Bu kimliğe saygı duyarak kendi değerlerinizi göstermek, örneğin dilinizi ve hukukunuzu “tanıtmak-sevdirmek-özendirmek”, ancak “dayatmamak” son derece önemlidir. Bu tür dayatmalar genellikle hedeflenenin tam aksi sonuçlar vermektedir.

Kamu diplomasisinde devlet kurumlarından çok özel kuruluşların, sivil toplum örgütlerinin ve bireylerin öne çıkması, toplumun ulaşılamayan noktalarına nüfuz etme imkânı sağlamaktadır. Başka bir deyişle klasik diplomasinin etkili olmadığı alanlarda kamu diplomasisi yalnızca destekleyici bir unsur olarak değil, başlı başına bir politika yapma biçimi olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak kapalı toplumlarda, kamu diplomasisi çok fazla başarılı olmadığı için, kimi zaman farklı yöntemler kullanıldığı da görülmektedir. Bu çerçevede kapalı toplumların sosyal, siyasi ve ekonomik yapısı “aynı anda ve şiddetli bir şokla” alt-üst edilmekte, daha sonra topyekûn bir yardım ve işbirliği programı başlatılmaktadır. Kamu diplomasisi faaliyetlerinin yoğun olarak kullanıldığı bu toplumsal şaşkınlık süreci, kimi zaman bir ekonomik krizle, kimi zaman siyasal darbelerin ya da iç savaşların desteklenmesi ile kimi zaman da askeri bir işgalle başlatılabilmektedir. Dolayısıyla başlangıçta çok “diplomatik” görünmeyen bazı politik, ekonomik ve askeri eylemler, sonuçta toplumsal bilinçaltında kalıcı izler bırakan bir kamu diplomasisi faaliyetine dönüşmektedir. “Kaba Güç” (*Hard Power*) ve “Yumuşak Güç” (*Soft Power*) politikalarının bir arada kullanıldığı bu stratejik yaklaşım “Akıllı Güç” (*Smart Power*) olarak adlandırılmaktadır.⁷

Kamu diplomasisinin etkinlik ve meşruiyet sağladığı “Akıllı Güç”ün kullanımında, ehil ve istekli müttefikler bulmak en önemli unsurlardan biridir (Armitage ve Nye, 2008). Bu nedenle belirlenen politikaları destekleyecek koalisyonları oluşturmak esastır. Kamu diplomasisi sayesinde, ittifak sistemlerinin en önemli unsuru olan “ortak amaç birliğinin” tesisi ve “Causus Foederis”in belirlenmesi, yani ittifak antlaşmasıyla üstlenilecek sorumluluklar ve ittifakın hangi koşullarda harekete geçeceği gibi konuların saptanması mümkün olur (Gökırmak, 2003: 3). Müttefik ülkeler üzerinde uygulanan kamu diplomasisi

⁷ Machiavelli, “korkulur olmak, sevilir olmaktan daha güvenlidir” diyerek yüzyıllardır hâkim olan bir yönetim tarzını ve güç kullanma anlayışını ortaya koyduğunda, içinde yaşadığı dünya bugünkünden çok farklıydı. Bu mottonun artık, “hem korkulur, hem de sevilir olmak” şeklinde okunması daha uygundur (Armitage ve Nye, 2008).

faaliyetleri bu yüzden oldukça geniş kapsamlı ve hatta rakip ya da düşman ülkelere oranla daha yoğun ve sürekli bir nitelik gösterirler. Bununla birlikte ister müttefik, isterse rakip ülkeler üzerinde uygulanacak olsun, kamu diplomasisi için gerekli ön şart, bir vizyona sahip olmaktır. Herşeyden önce bir amaç ya da amaçlar bütünü oluşturulması gerekir. Eğer böyle bir vizyon yok ise, dış politika karar alıcıları arasında bir çatlak ya da kopukluk söz konusu ise ve kamu diplomasisi için gerekli örgütlenme ve buna ayrılmış yeterli mali kaynaklar bulunmuyorsa, kamu diplomasisi faaliyetlerinin başarı kazanması mümkün değildir.

Kamu Diplomasisi Örneklemleri Olarak Orta Asya Cumhuriyetlerinde Türkiye Algısının Yönetimi (Tespitler – Öneriler)

Orta Asya cumhuriyetlerinin Türkiye'ye yönelik algılamalarında, uluslararası koşullardaki değişime paralel üç dönüm noktasından bahsedilebilir: Bunlardan ilki, 1990'da Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte bölgede Rusya'nın geri çekilmeye başlaması ve yeni bir "Türk Dünyası" düşüncesinin ortaya atılması; ikincisi Rusya'nın kısa bir bocalama sonrası 1993–1994 yılından itibaren bölgeye tekrar dönmesi ve üçüncüsü de 11 Eylül 2001'de ABD'de yaşanan terör olayları sonrasında ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesidir. Bu üç dönem Türkiye'nin Orta Asya coğrafyasıyla ilişkilerinde etkili olan gelişmeleri ve gelecek senaryolarını belirlemiştir.

İlk dönem itibarıyla konu ele alındığında, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hem Türkiye'de hem de Orta Asya'nın yeni bağımsız cumhuriyetlerinde ciddi bir heyecan dalgası ve yüksek beklentiler yarattığı görülmektedir. Bu dönem Orta Asya'da ve Türkiye'de kültürel bağların adeta yeniden keşfedildiği, ekonomik fırsatların ortaya çıktığı, siyasi ve askeri dayanışmayla yeni bir Türk bloğu düşüncesinin şekillendirilmeye çalışıldığı bir dönemdir. Böylece, zamanın ruhunu yansıtan sözlerle, "Adriyatik Denizi'nden Çin Seddi'ne Türk Dünyası" anlayışı bir anda kolektif bilince yerleşmiş, eski Sovyetler Birliği'nde uzun zamandır "kayıp" kardeşlerini bulduğunu düşünen Türk kamuoyu, Avrupa'dan uzaklaştırılmasının yarattığı psikoloji ile bölgeye yönelik politikalarında adeta "romantik" denilebilecek bir tutum sergilemiştir (Gökırmak, 2005, s.248). "21. Yüzyılın Türklerin yüzyılı olacağı" artık net bir gerçeklik ve şüphe duyulmayacak bir gelecek tasarımı olarak ifade edilmiştir. Kuşkusuz bu durumun duygusal karakterini aşan akılcı gerekçeleri de yok değildir. Orta Asya Cumhuriyetleri ile hızla başlatılan ve güçlendirilen yeni ilişkiler ile Türkiye'nin, bölgesel bir güç olarak, hem Batı'nın gözünde yitirdiği varsayılan itibarı ve önemi yeniden

kazanacağı, hem de Sovyetler döneminde hiçbir etkileşim içinde olmadığı “Türk Dünyası”nda etkinliğini arttırarak, Rusya’ya karşı bölgede ağırlığını hissettirebileceği düşünülmüştür. Dahası yeni bir bölgesel açılımın varlığı, Türkiye’nin Avrupa ile uzun yıllardan beri süregelen inişli çıkışlı ilişkisine de yeni bir alternatif getirerek dengeyi sağlayacaktır (Hatipoğlu, 2005, s.331). Bu dönemde gerek Türkiye, gerekse Orta Asya Cumhuriyetlerindeki algı konusunda gözle görülür bir olumsuzluktan bahsetmek mümkün değildir. Orta Asya’nın bağımsızlığını yeni kazanmış cumhuriyetleri, siyasi ve ekonomik olarak ayakta durabilmek için ihtiyaç duydukları Batı desteğini Türkiye üzerinden sağlayabileceklerini düşünmekte ve ortak kültürel bağları bu yeni ilişkide en önemli güven kaynağı olarak görmektedirler. Bu dönemde Türk siyasetçileri ve müteşebbislerin Orta Asya’da gördüğü destek ve ilgi en üst seviyededir.

Ancak Türkiye’nin bölgedeki olumlu kültürel ve siyasi algılanışını güçlendirecek, sürekli bir etkileşim modeli maalesef oluşturulamayacaktır. Bu bağlamda pek çok faktörden söz edilebilir:

1. Her şeyden önce Türkiye’nin bölgeyle olan bağları değerlendirilirken Orta Asya cumhuriyetlerine yönelik vaatleri ile sahip olunan ekonomik ve siyasi potansiyel arasında belli bir denge kurulmamıştır. Türkiye, Rusya’nın bölgeye her an geri dönebileceği endişesiyle, müttefikleri tarafından hesapsız bir aceleyle adeta bölgenin içine itilmiştir. İç siyasette konumlarını güçlendirmeye çalışan politikacıların beklentileriyle örtüşen bu destek, bir süre sonra, söz konusu ülkelerin Türkiye’yi aşarak Orta Asya’da kendi hegemonyalarını kurma sürecine dönüşmüştür. Dönemin kimi bürokratlarının deyimiyle, “bu dönemde Türkiye müttefikleri tarafından adeta bir kartvizit gibi kullanılmıştır.”

2. Bunun yanında Orta Asya ülkeleri ile ilişkilerin geliştirilmesi, Türk dış politikasının önemli ve öncelikli bir amacı haline getirilmesine karşın, bölge hakkında “bilgi ve tecrübe eksikliği” ile karşılaşmıştır. Türkiye’nin yerinde, zamanında, kapsamlı, tutarlı, akılcı, gerçekçi ve başarılı sonuçlar verebilecek politikalar üretmesini engelleyen bu durum, bir süre sonra Türkiye’nin bölgedeki algılanışını olumsuz yönde etkilemiştir (Hatipoğlu, 2005, s.332).

3. Orta Asya’daki Türkiye algısını etkileyen faktörlerden biri de “örgütlenme ve eşgüdüm bozukluğu” olmuştur. Politika oluşum ve uygulama süreçlerine birbirinden çok farklı aktörlerin (farklı bakanlıklar, hükümet dışı aktörler, Türkiye İşbirliği ve Kalkınma Ajansı, etnik ve iş dünyasına ait lobiler, aşırı milliyetçi gruplar, cemaat okulları vs.) katılımı

ve bu aktörlerin farklı çıkarlarının uyumlaştırılmaması ve çoğu zaman bilinçli ya da bilinçsiz olarak kontrol edilememesi önemli bir sorun oluşturmuştur (Hatipoğlu, 2005, s.332).

4. Türkiye modelinin Orta Asya gerçekleriyle örtüşmemesi diğer bir sebeptir. Türkiye'nin demokratik siyasi yapısı ve işleyen piyasa ekonomisiyle, bir gelişme modeli olarak sunulması, başlangıçta kabul edilebilir gibi gözükse de, daha sonraki süreçte, Orta Asya cumhuriyetlerinde demokrasinin geliştirilmesinden çok, kendi kişisel güçlerini artırma telaşına düşen, çoğunluğu Sovyet döneminden kalan yöneticiler açısından olumsuz bir hava yaratmıştır (Hatipoğlu, 2005, s.332).

5. Ayrıca, Orta Asya ülkelerinin sosyal, siyasi ve ekonomik gerçekleri ile temel dinamiklerini anlamak yerine, özellikle Türkiye'nin davranışlarına yansıyan “yeni büyük ağabey” tavrı da Türkiye'ye karşı bir antipati oluşmasına sebep olmuştur.

Türkiye algısının, Orta Asya cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarının hemen ertesindeki koşulsuz olumlamayı yitirmeye başlamasıyla birlikte, Türkiye de bu heyecan döneminden çıkmış (ya da çıkmak zorunda kalmış) ve bölgeye yönelik daha gerçekçi politikalar izlemeye çalışmıştır. 1992 yılına gelindiğinde yapılan açıklamalar daha ölçülü bir hal almıştır. Bundan sonra yapılan değerlendirmelerde, “Türkiye'nin bu devletlere yardımını bir pan-Türkizm politikası gütmek ya da bölgede nüfuzunu arttırma gayreti olarak değerlendirmek fevkalade yanlış olur. Unutulmamalıdır ki, Türkiye Kafkaslar ve Orta Asya'daki yeni bağımsız devletlerin birçoğu için bir kültürel çekim merkezidir. Türkiye bu ülkeler üzerinde tekelci hegemonya ilişkileri kurma peşinde değildir. Bilakis bu ülkelerin dış dünya ile olan bağlarını arttırmaya çalışmaktadır. Kısacası, Türkiye, çoktandır zamanı gelmiş olan dünya ile bütünleşme çabalarında bu ülkelere yardım edebileceği inancındadır...” şeklinde yorumlar yer almıştır (Gökırmak, 2005, ss. 248-249).

Öte yandan dağılmanın ilk şaşkınlığını biraz olsun üzerinden atan Rusya Federasyonu'nun, 1993 yılının ortasından itibaren tekrar bölge politikalarına ağırlık verdiği görülmektedir. Bu durum Orta Asya'da Rusya dışında İran, Çin ve Suudi Arabistan gibi pek çok bölgesel güç ile rekabet eden Türkiye'nin işini daha da zorlaştıracaktır. Hem Sovyet dönemi sınır ve yönetim sistemi (böl ve yönet), hem önemli bir Rus azınlığın Orta Asya cumhuriyetlerinde yaşıyor olması, hem de Sovyetler Birliği'nden miras merkezi ekonomi, dağılma sonrasında Orta Asya ülkelerini Rusya'ya bağımlı kılmış, Rusya'nın bölgedeki

ekonomik, siyasi ve kültürel algılanışı Türkiye'nin etkisini sınırlamıştır. Ayrıca 1990'ların ikinci yarısından itibaren, Türkiye'nin kendi sorunlarına yönelmesi, bir ölçüde bölgeye olan ilgisini dağıtmış, Türkiye'nin etrafında artan problemleri, "Türk modeli" olarak sunulan modelin sorgulanır hale gelmesine yol açmıştır.

Bu dönemde, Türkiye'nin Orta Asya'ya yönelik ilgisinin azalması, "Türklük" adına bölge ile ilişkilerini geliştirmek isteyen grupların etkisini yitirdiği anlamına gelmemelidir. Yalnızca devlet politikası olarak tekrar, Rusya'nın ve bölgenin içsel dinamiklerinin hesaba katıldığı, daha ölçülü bir dış politikaya dönülmüştür. Artık siyasi bir blok oluşturmaktan çok, kültürel ve ticari hedeflere ağırlık veren, enerji, inşaat ve boru hatları konusuna yoğunlaşan bir anlayış ortaya çıkacak; bu da Orta Asya'daki Türkiye algısına yerleşecektir. Diğer bir deyişle, Türkiye'nin bölgeye bakışı ve bölgedeki algılanışı öncelikli olarak ticari çıkarlar çerçevesinde tanımlanacak, Türklerin asıl ilgilendiği konunun yollar ve oteller yapmaktan, her çeşit malı satabilecekleri bir pazar yaratmaya uzandığı görüşü güç kazanacaktır (Gökırmak, 2005, s.249).

Türklük kozu ise kimi zaman gündeme gelse dahi, hem Türkiye'nin kullanmaya pek yanaşmadığı, hem de kullanılması için gerekli şartların bulunmadığı politik bir tercih olacaktır. Bunun en önemli sebebi, Orta Asya cumhuriyetlerinde ortak bir Türkçe ve alfabe ile anlaşmanın zorluğudur. Türkiye ve Azerbaycan'da konuşulan lehçe dışında, Türkçe içinde belli bir bütünlük sağlanamamıştır (Gökırmak, 2005, s.249).

Ayrıca Orta Asya cumhuriyetleri tarafından çok geniş destek gören bir Türk dünyası fikrinden bahsetmek de mümkün olmamıştır. 19. yüzyıldan beri bir Türkistan coğrafyasından bahsedilmekle birlikte, 20. yüzyıl boyunca Kafkasya ve Orta Asya boyunca kurulan partiler veya bu amaçla yola çıkan hareketler şiddetle bastırılmıştır. Bu hareketlerin başarılı olamamasında Bolşevik yönetimler kadar, halkın bölgesel kimlikler çerçevesindeki parçalanmışlığı, modernleşmedeki gecikme ve çarpıklıklar ile otoriter lider kültü etkili olmuştur. Özellikle bugün dahi bölgesel işbirliğinin önündeki en büyük engel olarak, projelerin akim kalmasında bu otoriter liderlik anlayışı rol oynamaktadır. Bu anlayış kendi egemenlik haklarından taviz vermektense parçalanmış bir Türk dünyası düşüncesini daha kabul edilebilir bulmaktadır. Ayrıca Türk birliğini savunan muhalefet hareketleri, hem hedeflerindeki dağınıklık (bazen Türk Birliği, bazen de İslam Birliği), hem de iktidara yaklaştıkları an bastırılmaları sebebiyle Orta Asya'da varlık gösterememiş, algılamalar

üzerinde belirleyici olamamıştır. Milliyetçiliğe ulaşamamış bir bölgecilik ya da ulaştığı anlarda bastırılmış bir milliyetçilik ile otoriter lider kültürünü aşamamış siyasi yapı birleştiğinde, Türk birliğine yönelik bir taban ortaya çıkamamıştır. Azerbaycan, Kazakistan ve Özbekistan'da kendini gösteren siyasi hareketler veya siyasal partiler geniş bir etki yaratamamıştır. Orta Asya'daki diğer cumhuriyetlerde ise zaten bu yönde belirgin bir çaba mevcut olmamıştır. Dolayısıyla ister dar anlamı ile Orta Asya Cumhuriyetlerinde, ister geniş anlamı ile bütün Orta Asya coğrafyasında, Türklük üzerinden dile getirilen siyasi projeler belli bir başarı gösterememiş, bu ülkeler üzerindeki siyasi, ekonomik ve kültürel Rus etkisi Türkiye'ye nazaran çok daha fazla olmuştur.

1990'lı yılların ikinci yarısı ile birlikte, gerek Orta Asya'da, gerekse Türkiye'de tek-yapılı bir Türk dünyasından söz etmenin mümkün olmadığı artık açıkça ortaya çıkacaktır. Türkiye ile Orta Asya'daki cumhuriyetlerin bazıları arasında yaşanan sorunlar (örneğin;1999 yılında Türkiye ve Özbekistan arasında yaşanan gerginlik), Türkiye'nin Rusya ile giderek gelişen ilişkilerini tehlikeye atmama kaygısı ve bölge ülkelerinden Türk dış politikasına yönelik beklenen desteğin (örneğin, Kıbrıs konusunda) bir türlü gelmemesi, hem Türkiye'nin Orta Asya algısında, hem de Orta Asya cumhuriyetlerinin Türkiye algısındaki yeni durumu ortaya koymaktadır (Gökırmak, 2005, s.250).

Bir başka açıdan ise, ilişkilerin seviyesi ve heyecanında görülen bu yavaşlama, normalleşme ve taraflar açısından daha realist bir algılama sürecinin başlaması olarak değerlendirilmiştir. Yeni durum, bölgesel şartların ve imkânların göz önünde tutulduğu, akılcı ve soğukkanlı politikalara zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, uluslararası konjonktür ve Türkiye'nin kapitalist dünya sistemi içindeki gücünün, Orta Asya'daki Türkleri birleştirecek manevralar yapmaya elverişli bir ortam sunmadığı görülmüştür. Ancak belirtmek gerekir ki, bu yeni durumun Türkiye'ye Orta Asya ve Kafkasya'da her anlamda kazanç sağladığını söylemek de mümkün değildir. Belli bazı gelişmelerde Türkiye'nin inisiyatif almaktan çekinmesi, imajını etkilemiştir. Örneğin 1993 yılında, büyük bir Türkiye sempatzanı olan Ebulfeyz Elçibey'in görevinden indirilmesi esnasında Türkiye'nin etkinliğini gösterememesi, Orta Asya cumhuriyetleri açısından da bir işaret fişeği olmuş, Türkiye'nin duygusal ve heyecanlı politikalar ile ürkek yaklaşımlar arasındaki zikzakları, Rusya'nın giderek bölgeye tekrar yerleşmesini kolaylaştırmıştır (Gökırmak, 2005, ss:251-252).

2000’li yıllarla birlikte Orta Asya coğrafyası açısından ortaya çıkan en önemli gelişme 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD’nin Afganistan’ı işgali ve NATO’nun bölgeye girişidir. NATO kuvvetlerinin bir parçası olarak Türkiye’nin de müdahil olduğu bu yeni durum, Türkiye’nin bölgedeki algılanışı bakımından yeni fırsatlar ve tehlikeleri içinde barındırmaktadır. Türkiye’nin Afganistan halkı nezdinde yüksek bir itibarı vardır. Aynı durum Pakistan için de geçerlidir (Berger ve Parris, 2009), (Pivariu, 2010). NATO çerçevesinde yüklendiği misyonun muharip güç olmaktan ziyade destek gücü olması, ayrı bir görev tanımı içinde bulunması, Türkiye’nin bölgedeki sağlık ve diğer hizmetler konusundaki faaliyetleri, sahip olduğu olumlu algıyı pekiştirmiştir (Arısoy, 2010). Ancak Afganistan’daki savaşın giderek genişlemesi ve şiddetlenmesi, Pakistan’ın içine düştüğü durumun kaotik bir hâl alması ve Taliban’ın giderek Orta Asya cumhuriyetlerine doğru bir hareketlenme içine girerek, yeni bir mevzilenme sürecine girmesi, NATO’yu daha fazla asker ve muharip güç ihtiyacına yöneltmektedir (Shanker ve Landler, 2009), (Köylü, 2009). İleride Türkiye’nin Afganistan’daki NATO gücü içinde, görev tanımında bir değişikliğe gitmesi ve muharip bir güç haline gelmesi (Köylü, 2010), Türkiye’yi Taliban üzerinden bölge halkı ile karşı karşıya getirebilir. Yayıldığı coğrafya ve etkili olduğu alanlar ile muhtemelen Orta Asya cumhuriyetlerinde de belli bir etkinliği olan Taliban’ın, Türkiye’nin algılanmasını bir anda işgalci bir güç konumuna doğru çevirmesi Türkiye açısından bir risk olarak değerlendirilebilir (Alırza, 2009). Bu nedenle Türkiye’nin bölgede algılanmasını olumlu seviyede tutmak ve daha güçlendirmek için etkin bir “kamu diplomasisi” organizasyonuna ihtiyaç duyulacağı öngörülmektedir. Bu hem Orta Asya’daki ülkelerin kamuoylarının, hem de ulusal politikanın en büyük destekçisi ve dayanağı olması beklenen Türk kamuoyunun kazanılması açısından önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda Orta Asya cumhuriyetlerinde Türkiye algısının geliştirilmesi konusunda en önemli unsur, Türkiye’nin öncelikle kendi içindeki kurumsal ve zihinsel bütünlüğünü sağlaması, dış politika konularındaki temel değişimleri demokratik süreçlerde ve tüm tarafların katılımı ile (iktidar ve muhalefet) gerçekleştirmesidir. Böylelikle kendi kamuoyu gücünü arkasına alan bir ülke olarak politika uygulaması, inandırıcılığını arttıracaktır. Üzerinde durulması gereken ikinci husus “kamu diplomasisi” organizasyonu çerçevesinde eşgüdüm sağlayacak kurumsal bir yapının oluşturulmasıdır. Bu yapının bir ayrı müsteşarlık olarak mı, yoksa herhangi bir bakanlığın altında mı ya da dışişleri bakanlığı bünyesinde mi oluşturulacağı konusunda seçim yapılabilir, ancak burada önemli olan nokta böyle bir

kurumsallaşma için yeterli yetki ve mali imkânların sağlanmasıdır.⁸ Üçüncü unsur bu yapı bünyesinde yalnızca eşgüdüm değil, ihtiyaç duyulan uzman personel de yetiştirilmeli, teorik eğitim yanında ABD’deki “barış gönüllüleri” benzeri programlarla bu kişilerin bölgede en az iki yıl süreyle kalmaları sağlanmalıdır. Görüldüğü kadarıyla yalnızca dışişleri bakanlığının diplomatik personeli ile bu uzmanlık sorunu aşılamayacaktır. Kaldı ki bu çerçevede dışişleri bakanlığının da saha çalışmaları için yeterli personeli ve kabul etmek gerekir ki imkânı da bulunmamaktadır. Bu nedenle dışişleri bakanlığının Orta Asya cumhuriyetlerindeki büyükelçilikleri dil bilen, sosyoloji eğitimi almış uzman idari personel ile desteklenmelidir.⁹ Dördüncü unsur, kültürel faaliyetlerdir. Bu kapsamda, Orta Asya’ya yönelik mevcut televizyon, radyo kanalları genişletilmeli ve giderek yavaşlayan öğrenci değişim programları yeniden hızlandırılmalı ve burslar arttırılmalıdır. Orta Asya’ya yönelik çalışmalar yapan, teknik destek veren kurumlar güçlendirilmelidir. Beşinci olarak, Türkiye’yi bir “marka” haline getirecek bir program başlatılmalıdır. Bu programın, reklam ve film sektörünün uzmanları ile oluşturulacak ekipler ile belirlenmesi, gerekirse bu sektörlerden profesyonel destek alınması gerekmektedir. Bölgede pazar araştırması yapacak bu grupların, yerel halkın beğendiği ve takip ettiği konular üzerinden Türkiye’yi sürekli gündemde tutacak haber programları, televizyon dizileri, filmler ve hatta bilgisayar oyunları üretmesi, böylelikle kısa süreli değil, sürekli bir Türkiye gündemi oluşturulması etkili olacaktır. Türkiye’nin güzelliklerinin, tarihsel dostlukların ve işbirliğinin arka planda işleneceği bu tür yayınların, kolektif bilinçaltına etkisi büyüktür. Başka bir deyişle kamuoylarının zihnine albenisi kolay unutulmayacak imgelerin yerleştirilmesi, Türkiye algısını olumlu etkileyecektir.

Kamu diplomasisinin en önemli kısmını teşkil eden söylem-eylem tutarlılığına ve gerekli samimiyet ve empatiye Türkiye önemli ölçüde sahiptir. Türkiye’nin kendini bir “soft power” (yumuşak güç) olarak tanımlaması ve uzlaştırıcı ve barışçı ülke kimliğini eylemleriyle göstermesi, bölgedeki “kamu diplomasisi” faaliyetini güçlendirmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken konu bu politikaların ne kadar sürdürülebileceğidir. Söz konusu

⁸ 10 Ocak 2010’da Resmi Gazete’de yayımlanan bir genelge ile Başbakanlık Başmüşavirliği sorumluluğunda “Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü” kurulmuştur. Ancak bu birimin kurulma şekli ve işlevi hakkında tartışmalar mevcuttur. Bkz. (Özdağ, 2010).

⁹ "Dışişleri Bakanlığı'nın Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı", Temmuz 2010 tarihinde TBMM Genel Kurulu’nda kabul edilerek, yasalasmıştır. Bu kanun çerçevesinde artık tarih, sosyoloji, psikoloji, halkla ilişkiler ve tanıtım bölümü mezunları da meslek memuru olabilecektir. Bkz. (CNN-TÜRK, 2010) ve (Sabah, 2010).

[8. ve 9. dipnotlara konu olan öneriler ve bu çalışma 2009 yılı Kasım ayında hazırlanmış, yazar tarafından Stratejik Araştırmalar ve Etüt Merkezi (SAREM)’de çeşitli bakanlık yetkilileri, sivil ve askeri uzmanlara takdimi gerçekleştirilmiş (Aralık 2009) ve ardından bir bilgilendirme çalışması olarak Dışişleri yetkililerine verilmiştir (Mayıs 2010).]

politikalar uygulanırken ortaya çıkabilecek ikilemlerin (örneğin; Azerbaycan ve Ermenistan politikasında eşgüdüm sağlanması) ve sürtüşmelerin nasıl aşılabacağıdır. Eğer bu tutarlılığın kalıcı olması sağlanabilir ve uluslararası gelişmeler bu durumu kolaylaştırıcı yönde ilerlerse, planlı ve akılcı bir kamu diplomasisi programının Orta Asya cumhuriyetlerindeki Türkiye algısını iyileştireceği muhakkaktır.

Unutulmamalıdır ki, ülkeler de tıpkı insanlar gibi güçlü bağlar kurarak, desteğini alabileceğini düşündüğü dostlarla birlikte olmak, onlarla etkileşim halinde bulunmak isterler. Ancak bu dostların gücünü (özellikle kaba gücünü) gelişigüzel, tek yanlı ve kontrolsüz bir biçimde kullanmasından da hoşnut olmazlar. Bu nedenle Türkiye, özellikle 2008 Gürcistan-Rusya savaşından sonra, gelecekte Orta Asya’da çıkabilecek sorunlarda Rusya’ya nazaran daha avantajlı bir konum yakalamış olabilir. Bu avantajdan azami düzeyde yararlanılmalıdır.

Türkiye’nin Orta Asya Cumhuriyetlerindeki algısını iyileştirmede etkili olabilecek altıncı unsur, Türkiye’yi tanıtan ve bölgedeki genç nüfusun sosyal hayatını zenginleştiren tanıtım dernekleri kurması, bu dernekleri çeşitli popüler mekânlarla destekleyerek gençliğin sürekli devam ettiği lokaller oluşturmasıdır. Gerekirse Güney Kore’nin Moğolistan’da yaptığı şekilde Orta Asya cumhuriyetlerinde popüler bir semtin ya da caddenin inşasına talip olarak, ilgili ülkelerin büyük şehirlerinde Türkiye’nin ismini taşıyan, olumlu bir imgelemi günlük hayatta her daim canlı tutan, ülkenin önemli ve cazip markalarını toplayan mekânlar oluşturarak görünürlüğünü arttırmasıdır.

Yedinci olarak, coğrafi bütünleşmeyi güçlü tutacak ulaşım hatlarının geliştirilmesine destek vermelidir. Başka bir deyişle, Doğu-Batı hattındaki kanalı açık tutarak, bölgedeki imgesel varlığını fiili varlığa çevirecek, ülkeler arası etkileşimi ve ticareti arttıracak coğrafi bir bütünlük sağlamalıdır. Ancak bu bütünlüğün yalnızca Türkiye tarafından sağlanamayacağına da bilincinde olunmalıdır. Bu konudaki beklentilerin yüksek tutulması ve bölgenin kendine has dinamiklerinin göz ardı edilmesi halinde hayal kırıklıklarının artabileceği ve bölgedeki algılanışın zarar görebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü olumlu gelişmelere rağmen bölge halen tutarlı bir işbirliğini geliştirecek siyasi bir kültüre sahip değildir. Yüksek düzeyde bir angajman, Türkiye’yi bölge ülkeleri arasındaki ve hatta ülkelerin kendi içindeki iktidar çatışmalarına dahil edebilir. Bu da yarardan çok zarar getirir. Üstelik bu durum oldukça yüksek bir olasılık taşımaktadır, çünkü Orta Asya cumhuriyetlerindeki farklılıklar kurumsal çerçevede çözümlenebilir olmaktan ziyade

kişiseldir ve kişisel kuşku, kıskançlık, çekişme ve algılamalarla beslenmektedir. Bu yapının kısa sürede aşılması da mümkün görünmemektedir.

Son olarak Türkiye'nin Orta Asya coğrafyasıyla varolan tarihsel dostluk ilişkilerine zarar verecek bir askeri harekâta katılması, Türkiye'ye dair olumlu algıları oldukça etkileyecektir. Unutulmamalıdır ki; Orta Asya bölgesi sadece eski Sovyet Cumhuriyetlerinden oluşmamaktadır. Bölgenin coğrafi bütünlüğü içinde pek çok halk, mevcut sınırları aşan etnik gruplaşmalar içindedir. Örneğin Afganistan'da Özbek ya da Tacik gruplar da yaşamaktadır. Bu bölgede savaşın tırmanması, hatta giderek Pakistan'ı da içine alması, ABD'nin ve NATO'nun müdahale alanını genişletmesine (NATO konvoylarına yapılan saldırılar ve Pakistan'da merkezi otoritenin ortadan kalktığı gerekçe gösterilerek), Türkiye'den daha fazla güç talebinde bulunmasına sebep olabilir. Türkiye'nin imajı bu durumda büyük bir darbe alabilir. Ayrıca böyle bir müdahalenin, Pakistan'ın Belucistan bölgesindeki ayrılıkçı hareketleri güçlendirecek bir yöne doğru kayması, hem Türkiye'nin Pakistan ile dostluğuna ve Türkiye'nin algılanışına, hem de kendi toprak bütünlüğü iddialarına onarılamaz bir biçimde zarar verebilir. Gerek İran'ın, gerekse Pakistan'ın bölünmesine yol açabilecek bu sürecin ise Orta Asya'daki algılamaları bütünüyle değiştirebileceği göz önünde tutulmalıdır.

KAYNAKÇA:

ALİRIZA, Bülent (2009). "29 Ekim'de gitseydi Afgan kartı çıkmazdı", *Akşam (Nagehan Alçı tarafından Dr. Bülent Alırıza ile yapılan röportaj)*, 07 Aralık.

ARISOY, Cansu (2010). "Turkey Shoulders Afghanistan", *BİLGESAM (Wise Man Center for Strategic Studies)*, April 12.

ARMITAGE, Richard L. ve NYE JR., Joseph S. (2008). "Implementing Smart Power: Setting an Agenda for National Security Reform", *Testimony - Senate Foreign Relations Committee*, Dirksen Senate Office Building, SD-419, April 24, 2008.

ARQUILLA, John ve RONFELDT, David (1999). *Emergency of Noopolitik: Toward an American Information Strategy*, RAND Report.

ATTALI, Jacques (1999). *1492*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi.

BERGER, Samuel R. ve PARIS, Mark R. (2009). "Obama Sees Turkey's Influence and Value, Trip Shows", *US News*, April 9.

BROWN, John (2008). "Public Diplomacy & Propaganda: Their Differences," *American Diplomacy*, September 16.

COLL, Steve (2005). *Hayalet Savaşları*, çev. Enver Günsel, İstanbul: Truva Yayınevi.

COOK, Jonathan (2009). "Twitterers Paid to Spread Israeli Propaganda", *Arab News*, August 09.

FARAGO, Yonit (2006). "Israel Backed by Army of Cyber-Soldiers", *Times Online*, July 28.

FRIEDMAN, Thomas L. (2005). *The World is Flat (A Brief History of the Twentieth-First Century)*, Farrar, Straus and Giroux; First Edition edition, January 1.

FUKUYAMA, Francis (2006). *The End of History and the Last Man*, Free Pres, February 28.

GÖKIRMAK, Mert (2003), " 'Tehdit Dengesi' ve NATO İttifakının Geleceği", *Stradigma*, Sayı.11, Aralık, 3.

GÖKIRMAK, Mert (2005). " 'Düşük Yoğunluklu Demokrasi' ve Kafkaslarda Güvenlik", *Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye'nin Güvenliği*, der. Gamze Güngörmüş Kona, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 215-259.

HALTER, Ed (2009), *Savaş Temalı Oyun Kültürü*, çev. Taner Gezer, İstanbul: Yakamoz Yayınları, Nisan, 11-16.

HATİPOĞLU, Esra (2005), "Orta Asya'da Son Gelişmeler ve Türkiye", *Uluslararası Çatışma Alanları ve Türkiye'nin Güvenliği*, der. Gamze Güngörmüş Kona, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 329-351.

KISHINEVSKI, Dora (2009), "The Foreign Ministry Presents: Talkbackers in the Service of the State", *Occupation Magazine*, İbranice'den çev. George Malent, July 05.

KÖYLÜ, Hilal (2009), "Obama Afganistan'a Savaşacak Türk Askeri Talep Ediyor", *Radikal*, 03 Aralık.

KÖYLÜ, Hilal (2010). "Türk Askeri Afganistan'da Pek Etkin, ABD Memnun !", *Radikal*, 07 Şubat.

KUGELMAN, Michael S. (2005). *Winning Hearts and Minds Through 'Actual Deeds'*, Boston: Tufts University, The Fletcher School, February.

NYE, Joseph (2005), *Yumuşak Güç*, çev. Rayhan İnan Aydın, Ankara: Elips Kitap, Ekim.

ÖZDAĞ, Ümit (2010). "Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü veya Propaganda Bakanlığı mı?", *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü*, 04 Şubat.

PIVARIU, Corneliu (2010). "Turkey and its Foreign Policy in the Time of Gul - Erdogan – Davutoglu", *World Security Network*, March 17.

SANBERK, Özdem ve ALTINAY, Hakan (2008), “Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, *Sabah*, 08 Ocak.

SHANKER, Thom ve LANDLER, Mark (2009). “NATO Defense Ministers Endorse Wider Afghan Effort”, *The New York Times*, October 23.

TIEDEMAN, Anna (2005). *Branding America: An Examination of U.S. Public Diplomacy Efforts After September 11, 2001*, Boston: Tufts University, The Fletcher School, April.

VARADARAJAN, Siddharth (2005). “But The World’s Still Round”, *The Hindu*, August 02.

ZEKERIYA, Ferit (1997), “The Rise of Illiberal Democracy”, *Foreign Affairs*, Kasım-Aralık, 22.

ZEKERIYA, Ferit (2003), *The Future of Freedom : Illiberal Democracy at Home and Abroad*, New York, Norton.

“Dışişleri Bakanlığı'nda yeni dönem”, *CNN-TÜRK*, 07 Temmuz 2010.

“Dışişleri 100 Memur Alacak”, *Sabah*, 27 Ağustos 2010.

Makalenin yayınlandığı kitap:

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA DEĞİŞİMİN FARKLI YÜZLERİ;

Disiplinler Arası Bir Yaklaşım

Dr. Neslihan SAM - Yrd. Doç. Dr. Rıza SAM, Ezgi Kitabevi Yayınları, 2011